

Temeriniék a Nagy Háború hadszínterein 1914-1918

Kiállításunk, amely a korabeli temerini fényképek reprodukciójának felhasználásával készült, azoknak a temerinieknek kíván emléket állítani, akik 1914 és 1918 között besorozott katonaként, önkéntesként vagy mozgósított civilként vettek részt egy addig soha nem látott, szörnyű háborúban, amely példátlanul nagy emberáldozattal és embertelen szenvedéssel járt Európa szinte valamennyi nemzete számára. Utólagos becslések szerint a valamivel több, mint négy esztendeig tartó világméretű mészárlásnak legalább 9 millió áldozata volt.

A magyaroknak ezenkívül még az igazságtalan trianoni békeszerződés összes következményét is viselnünk kellett. Az elszakított országrészek magyarjai – noha semmivel sem voltak rosszabbak más nemzetek fiainál –, ha szerencsésen visszatérhettek Isonzó, Bukovina vagy Galícia emberhúsnyelő vágóhídjairól, vagy a polgárháborútól vérmocskos Oroszország valamelyik szibériai hadifogolylágeréből – itthon évtizedekig csak csendben beszélhettek élményeikről, a szuronyrohamok iszonyatáról, az ismeretlen helyen nyugvó, hősi halált halt bajtársakról. (Az Osztrák-Magyar Monarchia becsült embervesztésege kb. egymillió halott, ebből Magyarországé 661 ezer, a sebesültek száma megközelítette a 750 ezret, s körülbelül ugyanennyien estek hadifogságba.)

Máshol s mások hősi emlékműveken őrizték meg a harctereken veszett apák, fiúk, testvérek nevét az enyészettől – nekünk, kisebbségi magyaroknak ezt tenni sohasem volt szabad. Ám hogy e tanulságos történelmi idők helyi tanúinak emlékezetét mégis megőrizzük a feledéstől, felhívással fordultunk a temeriniekhez: engedjék meg, hogy átfényképezzük családi relikviáik még fellelhető darbjait, egy-egy katonaképet, hadifogságban faragott emléktárgyat, évtizedeken át rejtegetett kardot, kitüntetésekét, katonanaplókat, leveleket...

Szerény kiállításunkkal azon temeriniék emléke előtt tisztelgünk, akik – eddig 217 személy adatait sikerült összegyűjtenünk – Bukovina, Galícia, Olaszország, Oroszország, Tirol csataterein haltak hősi halált, vagy az osztrák, horvát, cseh, magyar hátország hadikórházainak valamelyikében némultak el örökre.

A frontok, ahol a temeriniék is harcoltak:

1. Szerbiai harctér

A Szerbia elleni hadjárat első fázisában 1914 augusztusától a magyar királyi 6. honvédgyalozezred egységeiben harcoltak. A harcok kezdetén a szerbek megtámadták Szerémséget, ahonnan szeptember közepéig sikerült őket kiszorítani. A novemberben indított offenzívában az osztrák-magyar egységek eljutnak Gornji Milanovac, Arandelovac térségébe. Ott súlyos vereséget szenvedtek és visszavonulásra kényszerültek. A 6. honvédgyalozezredet 1915. január elején irányítják a keleti frontra. A szerb harctérről azonban a 86. közös ezred egyes egységeit már 1914. szeptember 4-én az orosz frontra Galíciába küldik. Mindkét ezredben jelentős számú temerini honvéd szolgált.

2-3. Bukovinai-Galíciai harctér

Az osztrák-magyar haderő 1914. augusztus 18-án indította meg hadjáratát a keleti harcvonalon. A kezdeti sikerek után az orosz erők ellentámadásba lendültek és elfoglalták Galícia és Bukovina jelentős részét. A szerbiai harcokban résztvevő 6-os gyalozezredbe tartozó egységeket 1915 januárjában átvezényelték erre a frontra. A magyar királyi honvéd gyalozezred a bukovinai frontot tartotta, míg a császári és királyi gyalozezred I., II. és IV. zászlóalja főleg Galícia középső és felső részén harcolt. 1918 márciusában az ezredeket kivonták a keleti frontról. Egy részüket Horvátországba szállították, ahol karhatalmi feladatokat láttak el, majd augusztus végén az olasz frontra kerültek, másik részük még márciusban az olasz frontra lett átvezényelve.

4. Orosz-lengyelországi front

A Galíciában harcoló közös gyalozezred 1914 szeptemberében kénytelen volt elhagyni Galíciát, mert a késő őszi, tél eleji időjárásra viszontagságainak és a kitört kolera járványának kiteve kimerült. Magyarországon feltöltötték a létszámot, új fegyverzettel szerelték fel és átszállították a keleti front orosz-lengyelországi szakaszára a német csapatok kisegítésére, de1915 február közepén már visszatértek a Kárpátokba.

5-6. Olasz harctér

1916. május 15-én, az olasz hadszíntéren Dél-Tirolban Rovereto előterében az osztrák-magyar erők összpontosított hadműveletet indítottak egy rövid 20 km-nyi frontszakaszon, azzal a céllal hogy kijussanak a Pó-síkságra és hátba támadják Isonzónál az olasz csapatokat. A támadást mindkét részről heves ágyútűz kísérte, és nagy rombolást okozott Roveretóban is. Korlátozott volt a siker és nagyok a veszteségek. A harcokban már az első napon 9 temerini honvéd hősi halált halt. Nem tudni, melyik egységből kerültek ebbe a támadó csoportba, egységbe.

Az 1917. október 24-25-i 12. isonzói csata során a caperettói áttörést követően súlyos vereség érte az olaszokat. Az osztrák-magyar csapatok a Piave folyóig nyomultak előre. Az Alpokban a karintiai és a tirolí fronton súlyos veszteségekkel járó, inkább csak állóháború folyt, melynek voltak temerini hősi áldozatai a közös hadsereg és a magyar királyi 6. gyalozezred soraiból.

Ha kevesebben is, de harcoltak magyarok, közöttük temeriniék, a nyugati harctéren is, így például Naszvagyí István kovácsmester, aki 1919. június 16-án egy francia fogolytáborból küldött képeslapján ezt írja feleségének: „Ne gondoljátok nem vagyok olyan szegény mint amilyen rosszul kinézek.” (A franciák példátlanul durva bánásmódban részesítették a hadifoglyokat és az internáltakat.)

Hogy hányan áldozták az életüket a hazáért a frontokon és a fogolytáborokban, azt csak megbecsülni tudjuk. 1939-ban a Temerini Magyar Katolikus Polgári Kör kezdeményezte a négy évig tartó háború áldozataiknak az összeírását – a Kör 400 körülire becsülte az áldozatok számát – hogy nevüket márványba vésvé a templomban a falra helyezze. Budanović, az egyházmegye püspöke azonban nem engedélyezte az akciót.

Ádám István a temerini egyházi anyakönyvekből több mint 200 hősi halott adatait jegyezte ki, de pontosabb adatokat további levéltári kutatások alapján lehetne megállapítani.